

פורים – אז והיום

תובנות העולות מתוך נס הפורים לחיי המעשה

מאת-מיכאל זכריהו

שאלה מאוד בסיסית ומרכזית צריך יהודי לשאול את עצמו קודם שמגיע יום הפורים, וביום הפורים עצמו ודאי שיש להתעורר ולחשוב עליה – מהי מהות עבודת היום המונחת בתוך יום עצום ונשגב זה?

אמנם, כולם ודאי מקיימים את מצוות היום המעשיות כמובא בהלכה, ישנם ב"ה הרבה מקומות אשר בהם מרכיבים בתורה בליל יום הפורים, וביומו, ודאי שזהו דבר גדול וחשוב, אך לימוד תורה זהו דבר שמחויב בו יהודי בכל יום, ומה מיוחד בלימוד התורה דווקא ביום הפורים?

כמו כן אכילת בשר ושתיית יין אלו דברים אשר ודאי משמחים את האדם, אך במבט כללי הם עדיין נראים כדברים חיצוניים, והשאלה אם כן איך מקיימים את מצות שמחת יום הפורים בעבודה הפנימית שלנו כיהודים? שהרי הצד החיצוני ידוע ומפורסם לכולם והשאלה אם כן היא איפוא על הצד שנוגע לפנימיות האדם.

קודם שנבאר את עיקר מהות יום הפורים ומעלת השמחה שבו נקדים כמה קושיות לשם ביאור העניין.

א. ידוע ומפורסם שיום הפורים מעלתו גדולה ועצומה עד כדי שנאמר בו "יום פורים כפורים", וכמה נוסחאות יש בדבר האם יום הפורים הוא כיום הכפורים או שאדרבא יום הפורים מעלתו יותר מיום הכפורים שהרי "כפורים" פירושו כמו פורים.

ובשם האריז"ל מובא שיום הפורים מעלתו גדולה מיום הכפורים שהרי מי נתלה במי? יום כפורים הוא כמו פורים, והשאלה המתבקשת היא היאך אפשר לכאורה לדמות ולהשוות בין יום הפורים ליום הכפורים. יום הכיפורים כולו מלא בחרדת קדש ובהתרוממות עילאית, יום אדיר בימי שנה בו אנו דומים כמלאכים, ואילו יום הפורים אוכלים ושותים ומתבסמים, ומה דמות יערוך להשוות ביניהם?

ב. עוד יש לעיין בדברי חז"ל (מגילה יב, א) "שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? אמר להם אמרו אתם, אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע" וכו'.

ולכאורה משמע מלשון הגמרא שלא עברו באותה סעודה על איסורי אכילה כאכילת נבלות וטרפות ח"ו וכיוצא בזה, אלא כל עיקר התביעה עליהם היתה מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ותמוה אם כן מה כ"כ חמור היה בהנאה זו? היתכן שבגין כך נגזרה עליהם כליה?

ג. בהיוודע דבר הגזירה הנוראה אומרת אסתר למרדכי "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום" וכו' (פרק ד, פס' טז). והשאלה מתבקשת מה פשר הכפילות בדברי אסתר "צומו עלי, אל תאכלו ואל תשתו", הלא ברור ופשוט, אם צמים – לא אוכלים ולא שותים!?

ד. ידועים דברי חז"ל על כך שעתידיים כל המועדים להתבטל חוץ מיום הפורים, וגם דבר זה צריך ביאור מדוע כל החגים על אף גודלם וחשיבותם יתבטלו חוץ מיום הפורים, מה התייחד ביום זה עד שנאמר בו שלא יתבטל לעולם?

ה. יש להתבונן מהו עומק הענין של החיוב שחייבנו חז"ל לשתות יין ולבסומי ביום הפורים, דבר שלא מצינו בשאר המועדים, וגם יש ליתן את הדעת מהו גדר החיוב בזה?

ו. אנו אומרים כל יום בתפילה "ה' מְלַךְ (הוֹוֶה) ה' מְלַךְ (עֵבֶר) ה' ימלוך (עֵתִיד) לעולם ועד", לכאורה הסדר המתאים יותר היה צריך להיות באופן שמבטאים אנו את הכרתנו במלכותו יתברך, תחילה בעבר אחר כך בהווה ואז בעתיד, ומדוע מתחילים בהווה אחר כך ממשיכים בעבר ולאחר מכן עוברים לעתיד?

פורים לעומת שאר המועדים

והנראה בביאור הדברים הוא כך, בכל החגים יש איזה מאורע ניסי אשר כל עין שראתה זאת מבינה שזה נס שמיימי, בפסח – עשרת המכות, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, בסוכות – ענני כבוד, בשבועות – מעמד הר סיני, קולות וברקים, בחנוכה – מעטים ניצחו רבים, דבר שהוא מעל לטבע האנושי, ונס פך השמן ועוד, אולם בפורים לכאורה כל מה שאירע במהלך כל תשע השנים בהם אירע סיפור המגילה היו דברים שכביכול ניתן ואפשר לתת להם ביאור והסבר שכלי, ואפילו אולי צירוף מקרים, ולטעון שלא היה שם איזה מופת...

נתבונן בסיפור המגילה, המלך עושה מסיבה לאזרחיו, והורג את ושתי כשהוא שתוי, לכאורה הוא מקרה. וכן בהמשך הוא בוחר מלכה חדשה, שגם זה לכאורה טבעי לחלוטין, ואז הוא בוחר "במקרה" את אסתר. וכן בהמשך, במה שבדרך אגב מרדכי שומע את בגתן ותרש המתכננים לפגוע במלך, ולאחר זמן מתעורר המלך ורוצה להיטיב עם מרדכי היהודי, שהציל אותו, גם זה לכאורה מעשה טבעי, ומה יותר טבעי מההחלטה להרוג את המן הרוצה להרוג את המלכה יחד עם עֶמְהָה?

צירוף המקרים שהתחבר לנס

אבל אם נתבונן יותר בהתבוננות מעמיקה, נראה שאכן דווקא המקרה והטבעיות הם אלו שיצרו את נס פורים. אלא שכל חוליה וחוליה לכשעצמה, אם נחבר אותה ליתר החוליות שבמגילה, נוכל להבין שלא יד המקרה בדבר, אלא יד ה' עשתה כל זאת. על ידי צירוף כל פרקי המגילה ומה שאירע, אזי רואים בעליל את יד ה' המחוללת את ההיסטוריה, היא המעלה אנשים ומורידה, מרימה ומשפילה.

משפטי ה' אמת צדקו - "יחדיו"

לכן נס פורים בולט במלוא תוקפו רק כאשר רואים את כל הסיפור כולו מתחילתו ועד סופו, משפטי ה' אמת צדקו "יחדיו", את יד ה' רואים רק כאשר יש את ה"יחדיו", כשרואים את כל המגילה כולה מתחילתה ועד סופה. ולכן הדין הוא שאם קראה למפרע לא יצא ידי חובתו, הגם שקרא את הכל מתוך הכתב, שהרי אם קורא מהסוף להתחלה, אין רואים את יד ה' הקושרת ורוקמת את הנס, הנס קשור בחוטים דקים, מקרה למקרה, וחוליה לחוליה.

זהו בעצם יום הפורים, יום אשר בו אין אנו מעוררים את השבח לאל יתברך מתוך הניסים הגלויים אשר גמל ועשה עמנו בזרות קודמים ברוב רחמיו המרובים, אלא מעלים על נס את ההשגחה העליונה שבתוך החיי יום יום, האירועים ה"מקריים" כביכול שקורים עמנו, שהרי זוהי ההשפעה שקיימת ביום הפורים דווקא מתוך אותה השגחה שהושפעה על עם ישראל באותו דור בימי מרדכי ואסתר, דווקא מתוך צירוף המקרים אשר הם נראים פשוטים לעין שטחית.

דעת תורה - עד היכן?

אכן, לכשנתבונן בעניין חטאם של אותו דור, לפי מדרגתם, נראה שהיה גם כן עניין החטא נעוץ באופן ראיית פני הדברים לעומקם, ועיקר נפילתם היתה במה שהסתכלו בצורה שטחית על הדברים.

תחילת המעשה היתה כאשר אחשוורוש הזמין לסעודה, מרדכי היהודי מתריע שסעודה זו לא מתאימה לעם ישראל, זהו מקום אשר על ההימצאות בו נאמר שאין רוח חכמים נוחה הימנו, אף על פי שאין שם לכאורה איזו עבירה על לאו דאורייתא וכיוצא בזה, מכל מקום היו כאלה שטענו שמרדכי היהודי מקפיד ומחמיר מדי ואין הוא רואה את התמונה לנכון, אין לו את ההבנה שאם נכעיס את המלך בכך שלא נגיע לסעודה, המצב עלול להיות חמור יותר, אף על פי שהכירו בגדלותו של מרדכי בכל אופן טענו שרק בענייני תורה והלכה יש לשמוע את דעתו, אך בכל מה שנוגע לענייני המדינה והפוליטיקה הם ודאי מבינים יותר ממנו שכן מה לו ולדברים הללו.

חשבונות ושיקולים של יום המחר – תחילת נפילה

כאן היתה תחילת נפילתם, לפי מדרגתם כמובן, שכן לא היה להם לעשות חשבון מה יהיה מחר, מה יעשה המלך אם לא נתייצב בסעודה, אלא היו צריכים לחשוב מה נכון לעשות היום, מה הקב"ה רוצה שנעשה עכשיו, אם רצון ה' הוא שלא נשתתף בסעודה זה מה שצריך לעשות בלי חשבון, ומה יהיה מחר הקב"ה יעזרנו.

אל תיכנס להנהגת העולם! את זה צריך להשאיר להקב"ה כי הקב"ה רוצה אותך יהודי היום! ולא יהודי של מחר! והיום צריך לעבוד את הקב"ה לפי רצון ה'. ואם היום לא מתאים שאני אהיה בסעודה שכל אומות העולם נמצאים שם והאירה שם ודאי אהיה

של חילול ה', צריך להשים את כל השיקולים בצד ולא להיות שם. כיון שמקיום רצון ה' לא תצא רעה ח"ו.

"מפני שנהנו" – גילוי הפנימיות

אלא שעדיין היו שטענו שרצון ה' באמת זה שניכנס לסעודה והתייחסו לעניין ממש בגדר "עת לעשות לה' הפרו תורתך", שהרי אחשוורוש היה מלך הפכפך וכעסן, ואם לא יבוא לסעודה יש חשש סביר שיגזור גזרות קשות ומרות על עם ישראל, שהרי כבר ראינו מה עשה לושתי שלא רצתה לבוא ועוררה את חמתו ומה עלה בסופה, ואיך אם כן יסתכנו כל היהודים בהחרמת הסעודה?

ובמדרש מובא שהיו כאלה שהתחבאו ולא רצו לילך לשם, אך שלוחי המלך חיפשו אחריהם והביאום בעל כרחם, ולנוכח כל זה השאלה מתעצמת אם כן אנוסים היו ולמה נגזרה עליהם גזירת כליה?

אלא הוא שאמרנו בקביעת היסוד לעיל, כאן הורונו חז"ל שגם אותם שטענו כן, טענתם היתה רק כלפי חוץ ולא מחמת חשש אמיתי, והראיה לכך היא מדברי הגמרא במגילה שם "מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע", לא אמאו חז"ל מפני 'שאכלו' מסעודתו אלא מפני 'שנהנו'!!! עומק כוונתם בזה לומר: אף אם נניח שלאכול מהסעודה הייתם אולי חייבים, אך מדוע נהניתם ממנה? נכון שאולי הייתם אנוסים ואף לא היה לכם את הכח להתנגד, נכון שנאלצתם לאכול ולשתות בגזירת המלך, אבל אף אחד לא הכריח אתכם ליהנות מהסעודה, הייתם צריכים לאכול ולשתות כמי שכפאו שד, ולא די שלא התחרטתם אלא נהניתם מהסעודה, על זה יצא הקצף – זה מה שגילו לנו חז"ל אף כלפי אותם אלו שטענו שבאמת הולכים לסעודה מחשש לחייהם.

צומו עלי, אל תאכלו ואל תשתו

לכן אומרת להם אסתר "צומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו", בדבריה אלו באה לומר להם שלא די במה שיצומו אלא צריכים הם להתעורר בתשובה אמיתית דווקא באותו ענין אשר בו הם קלקלו, "אל תאכלו ואל תשתו" שהרי כל עיקר הגזירה באה מחמת אותה אכילה ושתיה שלכם באותה סעודה, אותה הנאה שנהניתם שם היא זו שהביאה בכנפיה את גזרת הכליה, לכן עכשיו אל תאכלו ואל תשתו ותתקנו בזה את אותו קלקול ודרך זה תשרישו בנפשותיכם את החרטה והתשובה על הפגם שפגמתם.

עיקר עבודת האדם בפורים

כעת נוכל להבין ולידע את מהות עבודת האדם ביום הפורים.

"יום הפורים הוא מעין עולם הבא ומעין תחיית המתים. ביום זה העבודה היא דווקא ההנאה ממה שזכה להשיג. בשאר ימות השנה תובע העובד מעצמו תיקון על פגמיו הרבים, ועל ידי דרך זו של שבירת הגשמיות הוא משיג את השמחה.

שמחה זו היא בבחינת יום כיפור. מה שאין כן ביום הפורים שמח העובד דווקא באלו העניינים שבהם זכה לעבוד ולהתעלות. ביום זה הוא מתבונן כיצד היה מצבו אשתקד וכיצד הוא עכשיו. במשך הזמן זכה ללמוד יותר, הוא מבין דברים יותר, השקפתו בריאה יותר...

והגם שוודאי חסרים לו הרבה עניינים שהיה יכול להתעלות בהם יותר, הרי חשבונות אלו לא נועדו אלא לעבודת שאר הימים בשנה ולא לפורים, שאז העבודה היא בבחינת איזהו עשיר השמח בחלקו, ויש מפרשים – חלקו ברוחניות" (מערכי לב להגאון הצדיק רבי משה שוואב).

הקב"ה רוצה את היהודי של "היום"

זהו בעצם עומק התיקון על אותו קלקול של בני אותו דור שלא ראו נכון את ההווה אלא אדרבא חיו את הקב"ה עם חשבון של מה יהיה מחר, איזו גזירה תיפול עלינו ח"ו, וכאן נפלו, כי הקב"ה רוצה את היהודי היום ולא מחר.

על כן אנו מודים ושמחים ביום הפורים על כך שאנו יהודים – היום!!!

"אם האדם היה מכיר בערכה של עליה בדרגה אחת, היה מבין גם שצריך להתמלא בשמחה, כמו ש'המקיים נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם מלא', וזאת משום שאותו ניצול ישמור אפילו שבת אחת או יקיים אפילו מצוה אחת, מכאן שערכה של מצוה היא כעולם מלא.

אם נתבונן נמצא כמה 'עולמות מלאים' יש לו לכל אחד ואחד, פעמים על ידי שבירת תאוה פעמים על ידי שבירת גאוה או הימנעות מלשון הרע, כמה וכמה פעמים במשך השנה השמחה שבזה מחייבת יום טוב.

הריקוד על 'שלא עשני גוי'

ממרן ראש הישיבה הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל ידוע שהיה אומר אם היה אדם מבין מה שהוא מברך 'שלא עשני גוי' היה מתחיל לרקוד: 'ריבוננו של עולם מה שהנני הנני, אבל גוי, אינני!' כי כל מדרגה ומדרגה לעצמה, יש בה כדי לגרום לשמחה ולהודאה מיוחדת" (שם).

זהו דבר שהתייחד בו יום הפורים. ורק יום הפורים שונה לעומת העבודה בשאר ימות השנה שהיא מיוסדת על למפרע. דרך העבודה ב'להבא' היא התביעה מעצמו דרך העבודה של 'למפרע' היא השמחה במה שזכה. נס היום מלמד כי גם במצב של סכנה לא אפסה תקוה ויש ביד ה' להציל מכל הצרות, הן הצרות הגשמיות והן הצרות הרוחניות. כח ביטחון זה נותן לאדם שהות להתבונן בחיוב שבעבר ומיד הוא מתמלא שמחה.

ובודאי שכל זה אמור כאשר היהודי חי את הקב"ה בהווה כמו שצריך בלי חשבונות של מה יהיה.

יום כפורים – כמו פורים

זוהי הסיבה שיום כפורים הוא כמו פורים. כיון שיום הפורים מעלתו גבוה מעל גבוה שהרי ביום זה אנו שמחים על מה שזכינו להשיב בהווה ברוחניות, כל זרעה רוחנית ואפילו קטנה, כל עבודת ה' או תיקון של מידה היא סיבה גדולה לשמחה עצומה.

עבודה זו היא עבודה נשגבה ביותר אפילו מיוה"כ אשר כל עניינו הוא חרטה על העבר ובקשה על העתיד.

ה' מלך

יותר קל ליהודי לבכות או להודות על העבר, לבקש או לצפות לטוב כלפי העתיד, מאשר לחיות באמת את הקב"ה בהווה דווקא בתוך המקום של הנסיון העכשווי, בתוך הענין והסיפור עצמו לראות את הקב"ה - זו עבודה!

לראות את יד ה' בכל פרט, הדבר יתאפשר רק דרך התבוננות, כי אחרת זה נראה מקרה – כביכול. כל מהלך המגילה היה לכאורה צירוף מקרים אלא שעם התבוננות רואים ומבינים את יד ההשגחה.

כי לא מחשבתי מחשבותיכם

רבינו יוסף חיים זצ"ל, הבן איש חי, היה רגיל להמחיש עקרון זה על פי מעשה שהיה:

הלכו פעם שני יהודים במדבר, לאחד היו שלושה כיכרות לחם ולשני שתי כיכרות. והנה הם פוגשים יהודי שבא מולם, וכולו תחנונים: "אנא, תרחמו עליי! אני רעב, אין לי מה לאכול, כבר יומיים לא בא אוכל לפי". נכמרו רחמיהם עליו והסכימו לו, "אנחנו בכל מקרה הולכים אז נלך יחד, תאכל מהלחם שלנו". כך הלכו ביחד עד שהגיעו לעיר. משהגיעו לעיר נתן להם חמש מטבעות זהב. כאן התפתח ויכוח ביניהם, זה שהיו לו שלושה כיכרות אמר, מגיע לי שלושה מטבעות כי היה לי שלושה כיכרות. והשני אומר, לא, הוא נתן לשנינו חצי חצי, שתיים וחצי מטבעות לך ואחר כך אני. עבר שם איש אחד ובשומעו צעקות, אמר להם, מה אתם רבים, יש פה את רבינו האבן עזרא, תלכו אליו תשאלו אותו וכדברו כן תעשו, ואכן ניגשו לביתו של האבן עזרא.

האבן עזרא ישב ושמע את הסיפור ואז פסק את פסקו, זה שהיו לו שלושה כיכרות מגיע לו ארבע מטבעות זהב, זה שהביא לו שתי כיכרות מגיע לו אחד. יצאו מלפניו, והנה ההוא שקיבל אחד קובל, איפה האמת? הרי גם חבר שלי הביא שתיים, וכי זהו הצדק?! שתי כיכרות היו לי, למה מגיע לי רק אחד?! חזרו לאבן עזרא, למה הרב אמר לי ככה, חבר שלי נתן שתיים ולי אחד?! מה האמת? השיב לו האבן עזרא, הקשב נא, היה לכם חמש כיכרות לחם, הייתם שלושה אנשים, כמה שלישים יש בכל כיכר? שלוש, כמה

שלישים יש בחמש כיכרות? חמש עשרה. עכשיו, כמה אנשים הייתם? שלושה אנשים, כמה שלישים כל אחד אכל? חמש שלישים. לחבר שלך היו שלושה כיכרות, כמה שלישים יש בשלושה כיכרות? תשע, הוא אכל חמשה שלישים ונתן ארבעה. לך היו שתי כיכרות, כמה שלישים יש בשתי כיכרות? ששה, אכלת חמשה ונתת שלישי אחד!!! סיים את הסברו הנפלא להבנת הפסק אותו נתן להם.

וסיים רבינו הבן איש חי את המסר לצאן מרעיתו, נוקב ויורד עד עמקי תהום –

אם את החשבון הפשוט הזה לא הבינו האנשים, איך אנו רוצים להבין את דרכי הנהגת הקב"ה? והלא כבר נאמר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, כי גבהו השמים מארץ, כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם".

טעות מכוונת מלמעלה

סיפור נוסף שאירע לפני זמן מה בדרום: שרה זיו (שם בדוי), היתה אישה מבוגרת ששהתה בבית אבות. בנה היחיד, שמעיה (שם בדוי), הגיע בכל יום רביעי בשבוע לבקרה, לְשִׁמְחָה ולדאוג לצרכיה. ביום בהיר אחד קיבל הבן טלפון מבית האבות. המנהל נמצא על הקו, וכך הוא אמר לו: "צר לי, אולם עלי לבשר לך דבר מה הקשור לאמך. אתמול היא לא הרגישה כל כך טוב, ניסינו לאתר אותך ולא הצלחנו. לבסוף נאלצנו להזעיק אמבולנס. רצינו שתלווה אותה לבית החולים". שמעיה שמע זאת ושאל: "מה שלומה כעת? היכן היא מאושפזת?". המנהל אט אט סובב את השיחה, עד שבסיכוחו של עניין אמר לו לאחר פרק זמן: "צר לי, אך אמך נפטרה".

שמעיה היה המום מהבשורה הקשה, ובמשך דקות אחדות לא היה יכול להוציא הגה מפיו. לאחר שנרגע קמעא מבכיותו, החל לברר פרטים: "היכן הגופה עתה?".

"היא נמצאת עתה בטרה", השיב המנהל, "אנא, תגיע בהקדם לסדר את ההלוויה".

הבן הגיע מיד.

ההלוויה הצנועה התקיימה בשקט. שמעיה, קרע כדין ובירך 'ברוך דיין האמת'. אחר כיסוי הגולל אמר קדיש ופנה לביתו לשבת שבעה. יום רביעי, שבוע שלאחר שקם מהשבעה, הטלפון צלצל.

"הלו, שמעיה מה שלומך?!", שאל הקול שמעבר לשפופרת.

"מי זה?!", שאל שמעיה, כשפעימה נעתקה מלבו.

"זו אני אמא, אתה כבר לא מזהה אותי?!",

שמעיה התעלף.

חבר, שבדיוק עמד לידו, העיר אותו מעלפונו. 'מה קורה כאן? מה זה יכול להיות??', שאל את עצמו.

הוא שוב ניגש אל השפופרת בזהירות רבה.

"אמא?! איפה את?", שאל.

"נו, באמת, איפה אני יכולה להיות? כאן בבית אבות. ראיתי שלא באת ביום רביעי שעבר, אז הבנתי שכנראה אתה עסוק ולא יכולת להגיע. אבל מה קרה היום?!", שאלה ברוגז.

שמעיה צנח לתוך הכורסה שלידו ברגליים רועדות לאחר דקות ספורות הוא נרגע מעט, והבין שהשיחה בדבר פטירת אמו מקורה בטעות. הוא נזכר, שמתוך הלחץ העצום שהיה בו לפני ההלוויה, דילג על שלב זיהוי הגופה, כך שאכן יתכן שחלה טעות בזהות הנפטרת.

"אז איך את מרגישה? הכל בסדר?", שאל. "כן, ודאי", ענתה, ופתחה בשיחה קולחת כהרגלה.

מיד בתום השיחה התקשר שמעיה לבית האבות. למזלו, המנהל עדיין היה במקום.

"אדוני המנהל, לפני כשבוע הודעת לי על מות אמי. עשינו לה הלוויה כדת וכדין, ואף ישבנו שבעה עליה אבל היום היא דיברה איתי בטלפון... בתחילה חשבתי שאני הוזה, אולם הצג הראה את מספר הטלפון שבחדרה". לשמע הדברים גמגם המנהל מן העבר השני ואמר: "אני מיד מברר את העניין וחוזר אליך". אכן, לאחר מספר דקות, חזר המנהל אל שמעיה, ופתח בשורה של התנצלויות על אי ההבנה המשועת שהייתה כאן.

כיצד קרה הדבר? הנפטרת האמיתית – שמה היה שרה בן זיו, והיא התגוררה "לגמרי במקרה" קומה אחת מעל שרה זיו. מאחר והשמות דומים להפליא, הועבר השם המוטעה למנהל, על מנת שיוכל להודיע לבן המנוחה. לאחר שעמד על הטעות, הטלפון הבא היה, כמובן, לבנה האמיתי של הנפטרת – שרה בן זיו.

"הלו, שלום, מר בן זיו?" המתין המנהל לתגובה. "מדבר", אישר הקול מן הצד השני. "צר לי להודיע לך, אבל הייתה כאן אי הבנה משועת, אני ממש מתנצל. האשמה כולה בנו. אני לא יודע להסביר איך התרחשה טעות מעין זו...", פתח המנהל.

"מי מדבר?", שאל הבן בסקרנות.

"מדבר מנהל בית האבות בו אמך מתגוררת. לפני שבוע וחצי אמך לא חשה בטוב, ולצערנו הרב נפטרה. חשבנו, שמדובר באשה ששמה כמעט זהה לשם של אמך, "שרה זיו", ולכן פנינו לבנה ובישרנו לו ש... היא נפטרה", סיים המנהל.

"אז מה קורה עכשיו?!", שאל הבן לאחר דקות אחדות, כשהוא מנסה לעכל את הבשורה על פטירת אימו.

"למען האמת, כבר אין מה לעשות. היא נקברה לפני כשבוע וחצי", ענה המנהל, כשהוא ממתין למטר צעקות מן העבר השני. התגובה לא איחרה לבוא, אולם היא היתה שונה בהרבה ממה שציפה לה המנהל.

"תגידי לי, קברו אותה בקבורה יהודית?!", שאל הבן בתדהמה.

"כן כן, בודאי", מיהר המנהל להפיס את דעתו. "וגם אמרו עליה קדיש?!", שאל הבן שנית. "כמובן", ענה המנהל. "אל תדאג – דאגו לה להכל: עשו לה טהרה, הספדים, ואפילו ישבו עליה שבעה...", חתם.

מהצד השני נשמעו משפטים לא ברורים: "אני המום- היא ניצחה אותי!... אז היא צדקה ואני טעיתי...".

"במה העניין?!", כאן כבר הגיע תורו של המנהל לשאול בתמיהה.

"אסביר לך", השיב הבן. "מאז שאמי נמצאת בבית אבות, היו לנו ויכוחים באמונה. הודעתי לה שאיני מאמין בכלום, שהכל שטויות, ושאני מתכוון לקבור אותה בקבורה יהודית, אלא לתרום את גופה למדע... היא, לעומת זאת, הייתה מפצירה בי בכל הזדמנות לחזור בי מתוכניותיי, אולם לשווא. לבי היה נעול על מסגר.

"והנה, יום אחד כשפתחה שוב את הנושא, הכריזה לפתע בצער: 'אתה יודע מה?! אם אתה לא תדאג לי, בורא עולם ידאג לי'. עניתי לה שאעשה את כל המאמצים להיפך... והנה, אני עומד עתה משתומם להיווכח כיצד בורא העולם אכן עזר לה!..."

"היא זו שצדקה ואני טעיתי. עליי לעשות חשבון נפש נוקב", חתם הבן את השיחה, והותיר את המנהל המום.

לחיות את ההווה

לא בכדי דרשו דורשי רשומות כי "מקרה" אותיות "רק מה"!!!

אחר הדברים האלה יתבאר סדר הדברים בהכרזתנו "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך" וכו' כיון שה' קלך הוא דבר שכל יהודי מאמין, מבין, ומתחבר אליו מהר, כל יהודי מודה על העבר, כל יהודי מתפעל מהטובות שגמל עמו הבורא (כל אחד לפי מדרגתו כמובן), כמו כן לבקש ולהתפלל על להבא, גם כן הוא דבר השווה לכל יהודי כמעט – ה' ימלוך. אך לחיות את הקב"ה בהווה רגע רגע יום יום שעה שעה... גם בתוך המקום הקשה, הנסיון, החושך. זוהי עבודה.

זה עבודת יום הפורים לחיות את ההווה, את ההווה שלי ברוחניות, ולשמוח כו', כי כל מה שקיבלתי, בחסדיו המרובים קיבלתי. התכונות בזה יוצרת שמחה אמיתית בליבו של כל יהודי מאמין.

פורים לא יתבטל לעולם!

זהו ההבדל בין פורים לשאר המועדים.

המהר"ל היטיב לבאר זאת בספרו אור חדש, כל המועדים הם זכר ליציאת מצרים, מה שאין כן פורים אינו זכר ליציאת מצרים. כי יציאת מצרים היא נס מחוץ לדרך הטבע, וכל המועדים קשורים עם יציאת מצרים או מתן תורה שהיה כנס, בגילוי שכינה, מה שאין כן בפורים היתה הישועה בדרך הטבע. ועל כן בשעת גזירה קשה להרגיש את הארת המועדים שעוסקים בגילוי שכינה בדרך נס, אבל פורים שענינו הכרת אלוקים שבתוך הטבע, זה לא יתבטל לעולם.

כל אותם הניסים שהיה בהם שינוי הטבע, על הים ובמשך הליכתם במדבר, כולם לא היה זה אלא לפי שעה, אבל לאחר מכן חזרו לשגרת החיים. אבל את הנס של פורים, שהיה מובלע ומכוסה בתוך הטבע, כאילו בדרך אגב, את זה הפנימו עם ישראל "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל זור וזור", "נזכרים ונעשים" (אסתר ט, כח). כי יש בו מסר לדור אחרון – אין מקרה!!

זו מהותו של יום הפורים, לטעת בליבו של כל איש ישראל את הלקח העובר כחוט השני בין פרקי המגילה וליישם זאת באופן פרטי, בחיי היום יום, להבין כי "המקרים" כביכול שקורים עמו מראים בעצם את יד ההשגחה, עליו לשמוח ולהודות על כל מה שקיבל וכל מה שיש לו היום! דבר זה שייך לכל יהודי, כל יום, בכל זמן. ולא יתבטל לעולם!!

מנהג התחפושות – על שום מה?

אפיק נוסף בו נוכל לעמוד על סוגיא זו, היא ענין התחפושות בפורים, שכעת מקבל משמעות אחרת ורובד נוסף, אחד הטעמים שהובאו באחרונים למנהג זה הוא לפי שהנס היה מלוכש בדרך הטבע על כן אנו גם כן מכסים את הפנים שלא נהיה נראים בגלוי (עיין בספר מנהג ישראל תורה הלכות מגילה סימן תרצו עמ' תל).

ואנו נוסיף בעומק הדברים.

בפורים מביע היהודי את תחושתו, מה שאתם רואים מבחוץ זה לא אני באמת, כי אני זה הפנימיות שלי, ובפנים אני שמח על מה שקיבלתי ברוחניות מהקב"ה. "אל תראוני שאני שחרחרת" ... גם אם למראית עין נראה האדם כשחור ומלוכלך בעוונותיו, רחוק מהתורה ומהמצוות. ממשיך הפסוק "ששזפתני השמש" ... דעו לכם כי השחור אינו שורשי אלא חיצוני ועם מעט ניקיון נכון, השחרות מסתלקת.

חייב איניש לבסומי בפוריא

הנה בגדר החיוב בזה ידוע בשם הגאון מרן ר' ישראל סלנטר ז"ל שאמר, הא דחייב לבסומי עד דלא ידע וכו', אין פירושו שחייב להשתכר ואינו יוצא ידי המצוה אם לא נעשה שיכור מהיין, אלא עיקר המצוה היא רק לשתות יין ולהתבסם, אבל אינו נפטר אם כבר שתה ונתבסם, אלא מחויב עוד לחזור ולשתות, וככה נמשכת חיוב מצוה זו של משתה

ושמחה כל יום פורים, ואינו נפטר ממנה עד שישתכר ולא ידע בין ארור המן וכו', שאז נפטר ממצוה זו, כדין שיכור ושוטה שפטור ממצוה.

ונמצא שהשיעור עד דלא ידע אינו שיעור בקיום המצוה, אלא הוא שיעור לעניין לפטור מהמצוה. ואולי אפשר להעמיס זאת בלשון הרמב"ם, שלעניין בשר כתב: "שיאכל" בשר, ולעניין יין כתב: "ושותה" יין, ולא כתב "וישתה" יין, והיינו משום שהמצוה של יין היא מצוה נמשכת כל היום, ולזה דקדק לכתוב: "ושותה" יין. פעולה נמשכת, לשון הווה, ואינו נפטר עד שישתכר וירדם בשכרותו. אך ברש"י מפורש שהמצוה היא להשתכר ביין. וכן כתב הטור.

לגלות את עצמנו, כמו שאנחנו באמת

וביאור הדברים נראה על דרך מה שנתבאר – כיון שכל ענין עבודת היום הוא לחיות את הפנימיות שבתוכנו באופן שנגלה את עצמנו לומר בראש וראשונה לנו עצמנו "מי אנחנו"? להכיר בערך העצמי שבנו ולהודות על מה שקיבלנו, משום שרק כך אפשר להמשיך ולעבוד את הקב"ה באמת ביתר שאת ויתר עז. על כן צריך שכל היום יהיה במהלך שלבי סיום היין שהרי זה אשר מגלה את פניו האמיתיים של האדם, מוציא אותו מהמסכה אשר מוסווה הוא בה כל ימות השנה ואז נוגע הוא במה שהוא באמת וכדי שתהיה עבודתו בזה שלימה צריך הוא שמשך כל היום יהיה יחיה בהרגשה כזו וזה רק על ידי שכל משך היום הוא שותה ושותה לשכרה ורק אז הוא נפטר מחיובו במצוה, דע דלא ידע אינו שיעור בקיום המצוה אלא שיעור לעניין פטור מהמצוה כמבואר בדברי מרן הגרי"ס זצוק"ל וכמדוקדק בלשון הרמב"ם הנ"ל.

לשתות ט"ו כוסות

ובספר עטרת תפארת למרן הבן איש חי זיע"א כתב שיש ענין לשתות ביום הפורים ט"ו כוסות של יין כמרומז בפסוק כי יד על כס יה' מלחמה לה' בעמלק, ועוד כתב שם שגאווה בגימטריא ט"ו, והלא יש ענין לשבר הגאווה ביום הפורים עיין שם.

נכנס יין יצא סוד

ונטעים הדברים, כאשר האדם מתגאה נמצא הוא תחת שליטה של מידה רעה ומגונה, ישותו העצמית משתמשת במידות השליליות שבו, אולם כאשר נרגע מתוקף גאוותו לעיתים הוא מתמלא צער על שנתפס בזה והגיע לכדי בזיון. אמנם כאשר שותה לשכרה מאבד מיד את מידת הגאווה ומתנהג בפשטות ובאמיתיות, שהרי נכנס יין יצא סוד, מתגלה החלק המוסתר שבו שזה בעצם הוא בעצמו, ואז זוכה לגעת בחלק הפנימי שבו, וזהו דבר אשר יוליד שמחה בנפש האדם, כיון שהוא משוחרר מכל דאגה.

ריבוי השמחה באדר ומיעוטו באב

מעתיא אפּשר לבאר מאמר חז"ל (תענית כט, א) "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה".

והשאלה מתבקשת בתרתי: א. מדוע נקטה הגמרא בדרך זו והקדימה כשם שמשנכנס אב ממעטין, כך משנכנס אדר מרבין? ב. מה באמת הקשר שיש בין ענין המיעוט שמחה שבחודש אב לריבוי השמחה שיש בחודש אדר, עד כדי שהגמרא מצאה לנכון להקביל בין שני העניינים?

אולם לפי המבואר אפשר לומר שעומק כוונת חז"ל בזה הוא להגדיר את מהות ענין השמחה שבימי אדר, שמחה אינו דבר חיצוני, שמחה לא תתאפשר כאשר האדם מצטער על עברו או חושש מעתידו, שמחה תתאפשר כאשר ישמח בחלקו – במה שזכה וקיבל אינה מדרגה רוחנית בעבודה ה' שלו זהו הדבר שיוצר באמת שמחה בנפש האדם.

לזה כיוונה הגמרא "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה", דהיינו לא רק שלא שמחים אלא חיים את ההעדר, מרגישים שאין, שלא זכינו, לא קבלנו, ויש לנו עדיין הרבה מה לעבוד עד שנגיע לאותו מקום של בנין, בנין בית המקדש, השראת השכינה, כך בחודש אדר בו מחויבים אנו לשמוח, וכששמחים שמחים על מה שקבלנו, לחיות את היש, לחיות את מה שזכינו בסייעתא דשמיא מרובה להגיע... לחיות את היהודי שבי היום, ברוך שלא עשני גוי, ברוך שזכיתי להגיע למה שהגעת. זהו הדבר אשר יוליד בנפש המתבונן שמחה אמיתית.

כל הפושט יד

כדי לחזק את יסוד הדברים נציג מה שמובא בשם המגיד הגאון הצדיק רבי שלום שבדרון שאמר בשיחה לבני תורה:

"חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש", וכי פורים נברא להשתטות? האם לשם כך אנו שותים?! נכון ש"חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", אבל איך אדם ישתכר? ישתכר ויעשה מעשי שטות המבזים אותו בעיני כל רואיו? לא ולא!.

הגאון ר' איצ'ה פטרבורגר ז"ל, תלמידו של ר' ישראל ז"ל, שכב תחת השולחן בפורים, ואמר שמוע'ס – שיחה מוסרית.

ובשנה אחת בפורים, רבי ישראל אמר לתלמידיו כי היום בפורים כל מה שאדם מבקש נותנים לו – כל הפושט יד נותנים לו, מה אתה מבקש נפתל'קה? פנה לתלמידו ר' נפתלי, ר' נפתלי אמסטרדם!

אמר רבי נפתלי: אני מבקש, ראש של ר' עקיבא אייגר, עמקות העיון של ה"נתיבות", הדעת של ה"קצות", והלב של הרבי.

אמר לו ר' ישראל: לא, לא. עם הראש שלך, הדעת שלך, העומק שלך והלב שלך. כך תעבוד. הבנו? לא לבקש ראשים של גדולים, ולא לבקש לב של גדולים, הלב שלנו! אלו הדיבורים ששמעו מהם בפורים.

הרבי ר' זושא אמר פעם: מה היה יוצא להקב"ה אם אני הייתי אברהם אבינו? אז היה פעם נוספת אברהם אבינו, אלא: תהיה אתה זושא. אל תחפש להיות אברהם אבינו, תהיה כמו זושא, מה שאתה."

מבואר כאן יסוד גדול והוא - אפילו שצריך האדם לשאוף להגיע לגדולות ונצורות בעלייתו הרוחנית, אך צריך לדעת שהוא צריך להיות מה שהוא!!! ולא משהו אחר.

זהו הפורים - תכיר במה שאתה ותשמח בזה, כי דרך זה תגיע להיות מה שאתה באמת!!

לחיות את ההווה כדרך לעתיד

ודאי שיש לחדד את הדברים ולהדגיש שאין דרך העבודה לחיות את ההווה ולשמוח בו כדי להסתפק במועט, ובמה שקיבלנו ברוחניות ודיינו, אלא אדרבא צריך תמיד לשאוף לעוד ועוד מדרגות בעבודת ה' ללא לאות וללא הפסקה, אלא שכדי שעבודת האדם תהיה כדבעי עם כל הכוחות הפנימיים באמת צריך הוא להכיר בערך עצמו, לשמוח במה שזכה ודרך זה תהיה עבודתו בהמשך ביתר שאת ויתר עוז.

תהיה מה שאתה

על האדם לחיות את מה שהוא באמת! להביא לידי ביטוי את עצמו, עצמיותו, להוציא מהכח אל הפועל את הפנימיות שלו, ולשמוח בזה, כי זה הדבר שיביא אותו למקום גדול ונשגב יותר...

וכבר אמר אחד מהחכמים שאדם בפעולותיו נפעל לא לפי מה שהוא באמת, ומדוע?

"כי אתה לא מה שאתה חושב שאתה, ולא מה שאחרים חושבים שאתה. אתה מה שאתה חושב שאחרים חושבים שאתה!!"

וזה דבר שמעכב את האדם מלפרוח ולפרוץ בעבודת ה', כי לחיות את מה שאחרים חושבים עליו לא מביא את האדם למקור של מפגש עם פנימיותו ושמחה אמיתית.

כאשר יחדיר האדם בעצמו, בליבו ובנשמתו את השמחה האמיתית במה שהוא באמת, מה שזכה ומה שקיבל בכל ענין, ואפילו הקטן ביותר, בהשגה רוחנית מהקב"ה הרי זה ישריש בנפשו ויוליד בפנימיותו שמחה אמיתית.